

Słowo wstępne od Redaktorów

Czy musimy przekonywać, że muzea są ważnym elementem naszej kultury? Prawdopodobnie nie, ale zdanie to wypowiedziane jest przez Redaktorów tej publikacji, ludzi zaangażowanych w ochronę dziedzictwa, zarówno pod względem prawnym, jak i w wymiarze codziennym, praktycznym. Zapewne istnieją osoby, które marginalizują znaczenie muzeów, jednakże nie stanowią one większości w dynamicznie rozwijającym się społeczeństwie. Przekonanych nie ma co przekonywać, a ze sceptykami warto podyskutować.

Gromadzenie pamiątek przeszłości jest jedną z ważniejszych potrzeb ludzkiej społeczności. Z odległych czasów świtu ludzkości znamy przykłady sztuki naskalnej, którą – jak wiadomo od niedawna – zaczęli tworzyć w Europie już neandertalczyki (jaskinie La Pasiega, Ardales, Maltravieso). Sztuka z odległej przeszłości, sztuka z epoki *Wielkiego Snu* w ujęciu australijskich Aborygenów jest usytuowana poza czasem, ale jednocześnie w przestrzeni zarówno świętej, jak i pełnej praktycznego i symbolicznego wymiaru. Przestrzeni pełnej pożytecznych umiejętności i symboli stworzonych przez przodków. Malowidła jaskiniowe opowiadały historie pewnych grup i odwoływały się do ich potrzeb zarówno w sferze duchowej, jak i materialnej, praktycznej. Trwały one przez wieki i w tym znaczeniu można je rozpatrywać jako zbiór osiągnięć kultury duchowej – tak jak sztuka sakralna zgromadzona w kościołach z jednej strony żyje wiarą gromadzących się tam wiernych, ale jednocześnie jest zbiorem muzealnym w dosłownym tego słowa znaczeniu. Podobnie możemy rozpatrywać zgromadzone przez wieki, w świątyniach starożytnego świata a potem w kościołach, dary i wota. Zgromadzone w muzeach malarstwo dostarcza nam treści, które odzwierciedlają wszystkie odcienie naszych odczuć. Ile „tomów” napisano tylko o uśmiechu słynnej Mony Lizy... Podobnie działają na nasze zmysły zabytki innego rodzaju. Współcześnie skala możliwości w odniesieniu do tego, co uznamy za zabytek, zarówno w sensie odczucia, jak i definicji, stale się poszerza.

W dzisiejszych czasach sfera *sacrum* zwykle wiąże się z miejscami kultu. Współczesne muzea najczęściej działają w sferze *profanum*. Często jednak doświadczenie kontaktu z dziełami przodków ma charakter przeżycia pełnego zadumy, a nawet ekscytacji. Nie brak przeżyć z pogranicza doświadczeń religijnych. Oczywiście wszystko zależy od wrażliwości odbiorcy, ale warto podkreślić, że ta wrażliwość zmienia się w trakcie życia każdego człowieka. Wielu ludzi odkrywa pasję poznania przeszłości dopiero w dorosłym, a nawet podeszłym wieku. Muzealnicy bardzo często, nawet na co dzień, spotykają się z tego typu ewolucją poglądów i zainteresowań.

Warto wspomnieć o jeszcze jednym aspekcie określającym sens istnienia muzeów. Najlepiej oddają to słowa marszałka Józefa Piłsudskiego: „Naród, który nie szanuje swej przeszłości nie zasługuje na szacunek terażniejszości i nie ma prawa do przyszłości”. Nic dodać, nic ująć.

Oddawana do rąk Czytelników publikacja pt. „Muzea. Aspekty praktyczne i prawne” jest zbiorem opracowań poświęconych różnym problemom związanym z funkcjonowaniem muzeów. Książka została podzielona na dwie części: „Aspekty prawne” i „Zagadnienia praktyczne”. W części pierwszej zamieszczono artykuły naukowe poświęcone: dostępności zbiorów muzealnych oraz ich ochronie; digitalizacji muzealiów; zagadnieniom prawnoautorskim nieodłącznie towarzyszącym ekspozycjom muzealnym; tajemnicy przedsiębiorstwa w muzeach; ponownemu wykorzystywaniu informacji sektora publicznego w działalności muzeów, a także sprawowaniu nadzoru i kontroli nad muzeami. Przedstawiono również prawne regulacje dotyczące muzeów w Hiszpanii.

Druga część książki zawiera komunikaty i poświęcona jest w całości zagadnieniom praktycznym. Z części praktycznej Czytelnicy mogą czerpać wiedzę na temat: muzeum otwartego, urzeczywistniającego się w reliktach olkuskich murów obronnych i synagogi; zagrożeń, wyzwań i szans stojących przed olkuskimi muzeami społecznymi; pozyskiwania i wykorzystywania funduszy zewnętrznych dla muzeów z programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Bardzo interesujące i cenne dla Czytelników mogą okazać się także rozważania na temat roli małych zbiorów muzealnych w kształtowaniu lokalnej tożsamości.

Redaktorzy nie zawsze zgadzają się ze stanowiskiem prezentowanym przez Autorów poszczególnych artykułów, jednakże uważają, iż pierwszorzędne znaczenie posiadać powinna zasada pełnej swobody w prowadzeniu dyskursu naukowego i zasadzie tej pozostali wierni.

Zarządzanie instytucją taką jak muzeum we współczesnym świecie z pewnością nie należy do zadań łatwych. Muzea muszą sprostać nowym wyzwaniom, wynikającym z rozwoju technologicznego i zachodzących równolegle zmian w modelu funkcjonowania społeczeństwa. Jednocześnie nie sposób nie wspomnieć o tym, że ustawodawca często nie jest w stanie nadążyć za zmieniającą się rzeczywistością i wynikającymi z niej bieżącymi potrzebami muzeów. W związku z tym obowiązujące regulacje prawne nierzadko nie są w pełni adekwatne do sytuacji panującej w muzeach. Z drugiej jednak strony nie można zapominać, że przepisy prawa, choć są bardzo istotne, nie zastąpią twórczych idei i pomysłów, jak rozwijać polskie muzea w ciągu najbliższych 5, 10 czy 20 lat.

Jako redaktorzy monografii wyrażamy głęboką nadzieję, że książka niniejsza choć w części przyczyni się do znalezienia odpowiedzi na nurtujące muzealników pytania dotyczące bieżącego funkcjonowania muzeów oraz ich przyszłości. Jednocześnie pragniemy serdecznie podziękować wszystkim Autorom tekstów za twórczy wkład, jaki

wnieśli w powstanie monografii. Bez ich kreatywnego wysiłku niniejsza monografia nie mogłaby powstać. Najserdeczniejsze podziękowania kierujemy do Szanownego Recenzenta, dr. hab. prof. UG Kamila Zeidlera, za bezcenne komentarze i uwagi, które znalazły odzwierciedlenie w przygotowanych przez Pana Profesora recenzjach. Dziękujemy również Oficynie Wydawniczej „Humanitas”, a w sposób szczególny Pani Redaktor mgr Danucie Dziewięckiej za nieocenioną pomoc i serdeczność okazane nam w całym procesie wydawniczym.

Publikacja niniejsza, powstała na kanwie konferencji pt. „Muzea – teoria i praktyka. Być albo nie być we współczesnym świecie”, nie stanowi jednak wydruku materiałów konferencyjnych, jest rezultatem nie tylko referatów wygłoszonych podczas konferencji oraz opracowań innych Autorów, niebędących prelegentami i nieuczestniczących w konferencji. Niemniej jednak to właśnie konferencja ta stała się miejscem spotkań m.in. prawników i muzealników, a odbyła się dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem Badań nad Źródłami i Funkcjami Prawa „Fontes” oraz Muzeum Miejskim „Szttygarka” w Dąbrowie Górniczej, Muzeum Miasta Jaworzna, Pałacem Schoena Muzeum w Sosnowcu oraz Stowarzyszeniem Naukowym Archeologów Polskich, Oddział Górnośląski, którym Redaktorzy niniejszej monografii składają serdeczne podziękowania.

Iwona Gredka-Ligarska
Anna Rogacka-Łukasik
Dariusz Rozmus